AHOLINING ASOSIY ISTE'MOL MAHSULOTLARI BILAN BARQAROR TA'MINLANISHINI TA'MINLASH MASALALARI

O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti professori, i.f.d. Valiyev B.B.

Annotatsiya. Mazkur ilmiy ishda O'zbekistonda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan ustuvor yo'nalishlar har tomonlama o'rganilib, ularning nazariy va metodologik asoslari hamda amaliy jihatlari chuqur tahlil etiladi. Tadqiqot doirasida dunyo miqyosida oziq-ovqat xavfsizligining hozirgi holati, iqlim o'zgarishlari, geosiyosiy vaziyatdagi beqarorlik hamda iqtisodiy omillarning ta'siri keng yoritilib, bu omillarning mamlakat milliy oziq-ovqat tizimiga ko'rsatadigan ta'siri baholanadi. Shuningdek, Global ochlik indeksi va Global oziq-ovqat xavfsizligi indeksi kabi xalqaro ko'rsatkichlar asosida O'zbekistonning jahon reytinglaridagi o'rni aniqlanib, hududlar kesimidagi rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Ish yakunida esa oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashga qaratilgan institutsional islohotlar, infratuzilmani rivojlantirish, ekologik barqarorlikni ta'minlash hamda innovatsion yondashuvlarni joriy etish bo'yicha aniq amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Tayanch so'zlar: davlat siyosati, qishloq xo'jaligi, oziq-ovqat xavfsizligi, oziq-ovqat tizimi, barqaror rivojlanish, iqlim o'zgarishi, Global ochlik indeksi, raqamli texnologiyalar, importga qaramlik, O'zbekiston.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ УСТОЙЧИВОГО СНАБЖЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ ОСНОВНЫМИ ПОТРЕБИТЕЛЬСКИМИ ТОВАРАМИ

Аннотация. В данной научной работе всесторонне исследуются приоритетные направления обеспечения продовольственной безопасности в Узбекистане, а также глубоко анализируются их теоретические и

методологические основы и практические аспекты. В рамках исследования подробно освещаются текущее состояние продовольственной безопасности в мире, влияние климатических изменений, геополитической нестабильности и экономических факторов, а также оценивается их воздействие на национальную продовольственную систему страны. Кроме того, на основе таких международных показателей, как Глобальный индекс голода и Глобальный индекс продовольственной безопасности, определяется позиция Узбекистана в мировых рейтингах и анализируются тенденции развития в региональном разрезе. В завершение работы разрабатываются конкретные практические предложения и рекомендации по укреплению продовольственной безопасности, включая институциональные реформы, развитие инфраструктуры, обеспечение экологической устойчивости и внедрение инновационных подходов.

Ключевые слова: государственная политика, сельское хозяйство, продовольственная безопасность, продовольственная система, устойчивое развитие, изменение климата, Глобальный индекс голода, цифровые технологии, зависимость от импорта, Узбекистан.

ENSURING A STABLE SUPPLY OF ESSENTIAL CONSUMER GOODS TO THE POPULATION

Abstract. This scientific study comprehensively examines the priority directions for ensuring food security in Uzbekistan, while providing an in-depth analysis of their theoretical and methodological foundations as well as practical aspects. The research explores the current global state of food security, highlighting the impact of climate change, geopolitical instability, and economic factors, and assesses their influence on the country's national food system. Furthermore, based on international indicators such as the Global Hunger Index and the Global Food Security Index, Uzbekistan's position in global rankings is

determined, and regional development trends are analyzed. The study concludes with the development of concrete practical proposals and recommendations aimed at strengthening food security, including institutional reforms, infrastructure development, environmental sustainability, and the implementation of innovative approaches.

Keywords: public policy, agriculture, food security, food system, sustainable development, climate change, Global Hunger Index, digital technologies, import dependence, Uzbekistan.

Kirish

Bugungi kunda oziq-ovqat xavfsizligi jahon hamjamiyatining globallashuvi va iqtisodiy barqarorlik jarayonida muhim o‘rin tutadi. Hozirgi kunda dunyoning barcha yetakchi va ko‘plab rivojlanayotgan davlatlari tomonidan u yoki bu darajada oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda, shuningdek, strategiyalar, konsepsiyalar, dasturlar va rejalar ko‘lamini kengaytirib, ularni qo‘llab-quvvatlash va rivojlantirish uchun katta miqdorda mablag‘lar ajratilmoqda. Dunyo bo‘yicha 2024-yilda taxminan **673 million** kishi yoki jahon aholisining **8,2 foizi** ochlikka duch kelgan. Mamlakatlarda taraqqiyotning notekisligi vujudga keldi. Ba’zi mintaqalarda ijobiy o‘garishlar kuzatilgan bo‘lsa-da, Afrika va G‘arbiy Osiyoning ayrim qismlarida esa ochlik kuchaydi. Shuningdek, 67 ta mamlakatda 319 million kishi o‘tkir ocharchilikka duchor bo‘lgan, 1,9 million kishi esa ocharchilik yoqasida[1].

Urush va beqarorlik oziq-ovqat ta’minotini buzmoqda, aholini ko‘chishga majbur qilmoqda. Iqlim o‘zgarishi va qurg‘oqchilik kabi ekstremal ob-havo hodisalari ekinlarni nobud qilib, oziq-ovqat ishlab chiqarishni qiyinlashtirmoqda. Kambag‘allik va resurslardan foydalanish imkoniyatining yo‘qligi ko‘pchilikka yetarli oziq-ovqat sotib olish yoki olishga to‘sqinlik qiladi. AQSh, Xitoy, Hindiston, Braziliya va Yevropa Ittifoqi davlatlari oziq-ovqatning asosiy turlarida

[1] https://www.who.int/news/item/28-07-2025-global-hunger-declines-but-rises-in-africa-and-western-asia-un-report?utm_source=chatgpt.com

o‘zini o‘zi ta’minlash darajasi yuqori bo‘lgan va katta eksport hajmlariga ega bo‘lgan oziq-ovqat sohasidagi yetakchi davlatlar hisoblanadi. Oziq-ovqat xavfsizligi rivojlangan davlatlar qatorida Kanada, Avstraliya, Fransiya, Germaniya, Niderlandiya va Rossiya o‘z texnologik salohiyatini oshirib, qishloq xo‘jaligini modernizasiya qilmoqda.

Adabiyotlar sharhi

Oziq-ovqat xavfsizligi — bu barcha insonlar har doim yetarli miqdorda, xavfsiz va nutritiv jihatdan yetarli oziq-ovqatga ega bo‘lishni ta’minlovchi holatdir. Ilmiy adabiyotlarda oziq-ovqat xavfsizligining o‘lchovlari va ko‘rsatkichlari (indicators) bilan ishlash muhim. Bu ko‘rsatkichlar aholi, iqtisodiy sharoit, ta’minot zanjirlari, va barqarorlikni qamrab oladi[2].

Oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlashda faqat yetarli mahsulot ishlab chiqarish emas, balki barqaror, adolatli va ekologik jihatdan to‘g‘ri oziq-ovqat tizimlari ham muhim ahamiyatga ega. Tizimli adabiyotlar shundan iboratki, ular oziq-ovqat tizimini (food system) turli omillar (iqlim, iqtisodiyot, sog‘liqni saqlash, resurslar) bilan integratsiyalangan holda baholashni ko‘rsatadi[3].

Ilmiy adabiyotlarda **oziq-ovqat xavfsizligi bilan bog‘liq konseptual ramkalar (conceptual frameworks)** ham ko‘rib chiqiladi, ular qishloq xo‘jaligi, ta’minot zanjiri, va boshqa omillar bilan bog‘liq dinamikani modellashni taqdim etadi[4]. Yangi ko‘rib chiqilayotgan ilmiy yondashuvlarda **oziq-ovqat xavfsizligi va barqarorlik**ni ham integratsiyalash zarurligi ta’kidlanadi. Bu yondashuv qishloq xo‘jaligi, klimat, iqtisodiy faoliyat va jamoat salomatligini bir joyda qarashni talab

[2] Ioannis Manikas, Beshir M. Ali* and Balan Sundarakani *A systematic literature review of indicators measuring food security* — Agriculture & Food Security 2023. https://link.springer.com/content/pdf/10.1186/s40066-023-00415-7.pdf

[3] *Exploring the complexity of food systems assessments: A systematic literature review of frameworks and indicators* — Knowledge4Policy (2025). https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211912425000562

[4] Nicholson CF, Kopainsky B, Stephens EC, Parsons D, Jones AD, Garrett J, Phillips EL. Conceptual frameworks linking agriculture and food security. Nat Food. 2020 Sep;1(9):541-551. doi: 10.1038/s43016-020-00142-3. Epub 2020 Sep 15. PMID: 37128008. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/37128008/

qiladi[5]. Ochlik yoki oziq-ovqat noxavfsizligi ko‘pincha yetarli oziq mavjud bo‘lmasligidan emas, balki insonlarning **oziq-ovqatga huquq (entitlement)** olish qobiliyatining cheklanganligidan yuzaga chiqadi. Bu nazariyaga ko‘ra, ishsizlik, daromadsizlik, ijtimoiy va siyosiy omillar insonlarni oziq-ovqatga yetkazib beradigan imkoniyatlarini belgilovchi muhim omildir[6].

Oilalar darajasida oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash ham ilmiy yondashuvlarning alohida yo‘nalishi hisoblanadi. Bu model oziq-ovqat xavfsizligini faqat milliy mahsulot hajmi bilan emas, balki **har bir oilaning daromadi, ish bilan ta’minlanishi, ijtimoiy xavfsizlik tizimi, resurslarga kirish imkoniyati** kabi omillar bilan baholashni tavsiya qiladi[7].

Tahlil va omillar.

Afrika va G‘arbiy Osiyo davlatlarida oziq-ovqat xavfsizligi darajasi past bo‘lib, konfliktlar, iqlim o‘zgarishi va iqtisodiy zarbalar tufayli ko‘plab mamlakatlarda ochlik darajasi oshib bormoqda. 2024 yilda dunyoda oziq-ovqat xavfsizligi bilan bog‘liq umumiy xarajatlar **1 trillion AQSh dollari**dan oshgan. 2025 yilda oziq-ovqat xavfsizligiga ajratilgan umumiy xarajatlar AQSh dollarida quyidagicha miqdorda baholanmoqda: AQSh — 150 milliard, Xitoy — 100 milliard, Yevropa Ittifoqi — 80 milliard, Hindiston — 50 milliard, Braziliya — 40 milliard, Rossiya — 30 milliard, qolganlari — 550 milliard[8]. Yaqin kelajakda dunyo mamlakatlarining oziq-ovqat xavfsizligi uchun sarflanadigan xarajatlari oshishi kutilmoqda. Iqlim o‘zgarishi va narxlar inflyatsiyasi ushbu o‘sishning asosiy omili bo‘lishi, fuqarolik dasturlarini moliyalashtirish esa o‘rtacha tezlikda o‘sishi kutilmoqda.

[5] Papargyropoulou, E., Ingram, J., Poppy, G.M. *et al.* Research framework for food security and sustainability. *npj Sci Food* **9**, 13 (2025). https://doi.org/10.1038/s41538-025-00379-x
[6] Simon Maxwell, Food security: a post-modern perspective, Food Policy, Volume 21, Issue 2, 1996, Pages 155-170
[7] Mass, Laura. “Household Food Security: a Conceptual Review.” Household Food Security: Concepts, Indicators, ifad.org, 1992.
[8] https://www.fao.org/publications/fao-flagship-publications/the-state-of-food-security-and-nutrition-in-the-world/en?utm_source=chatgpt.com

Kutilayotgan natijalar va dasturlarning ta’siri, texnologik rivojlanish uchun imkoniyatlar yaratilishi va boshqa mamlakatlarga qaramlikni kamaytirish kabi omillar oziq-ovqat dasturlari uchun byudjet mablag‘larini maqsadli yo‘naltirishga asos bo‘lib xizmat qilmoqda. 2025 yilda dunyodagi oziq-ovqat xizmatlari bozorining umumiy hajmi **8 trillion AQSh dollari**ga yaqinlashgan va **2030 yilga kelib u 10 trilliondan** oshishi kutilmoqda. Umumiy bozor hajmining 40 foizi oziq-ovqat ishlab chiqarish, 60 foizi esa tijorat daromadlariga to‘g‘ri kelmoqda. Sanoat daromadlarining katta qismi qishloq xo‘jaligi (50 foiz) va oziq-ovqat ta’minoti zanjiri (30 foiz) hisobidan mos ravishda ta’minlanmoqda. 2024 yilda oziq-ovqat xizmatlaridan umumiy daromad 7,5 trillion AQSh dollarini tashkil etdi, shu jumladan, donli ekinlar — 2 trillion, sabzavot va mevalar — 1,5 trillion, go‘sht mahsulotlari — 1,2 trillion, sut mahsulotlari — 800 milliard, boshqa xizmatlar — 2 trillion[9].

Bugungi kunda oziq-ovqat bozorining asosiy tayanchlarini qishloq xo‘jaligi, oziq-ovqat sanoati, ta’minot zanjirlari va global savdo tashkil etmoqda. Yaqin kelajakda iqlim o‘zgarishiga qarshi choralar va oziq-ovqat narxlarini barqarorlashtirish sohalarida jadal rivojlanish kutilmoqda. Oziq-ovqat bozori hajmi 2030 yilga kelib 10 trillion, 2040 yilga kelib esa 15 trillion AQSh dollariga yetishi kutilmoqda. 2025 yil boshida dunyoda 673 million odam ochlikdan aziyat chekadi, ulardan 300 milliondan ortig‘i Afrikada, 200 million Osiyoda. Ochlik darajasi 2023-2024 yillarga nisbatan bir oz pasaygan, lekin Afrika va G‘arbiy Osiyoda oshib bormoqda. Kelgusi o‘n yil ichida oziq-ovqat talabi qariyb ikki barobar oshishi kutilmoqda. Bu esa, o‘z navbatida har yili o‘rtacha hisobda taxminan 2 foizga oziq-ovqat ishlab chiqarishni oshirishni talab etadi (o‘tgan 10 yilda — yiliga 1,5 foiz).

Oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlashning **asosiy omillari** quyidagilarni nazarda tutadi:

[9] https://www.precedenceresearch.com/press-release/food-and-beverages-market-size?utm_source=chatgpt.com

- dunyoning yetakchi va rivojlanayotgan mamlakatlari iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik manfaatlarni amalga oshirish maqsadida oziq-ovqat sohasini faol rivojlantirmoqda;
- dunyoning aksariyat mamlakatlarida oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash dasturlari asosan davlat byudjeti hisobidan moliyalashtiriladi va sohani rivojlantirishga qodir bo‘lgan davlatlar yuqori natija olish uchun katta moliyaviy mablag‘lar sarflaydi;
- oziq-ovqat bozori tijorat daromadlari hisobidan kengaymoqda, ulardan asosiylari qishloq xo‘jaligi, oziq-ovqat sanoati va ta’minot zanjirlari hisoblanadi;
- oziq-ovqat talabi ortib bormoqda, shu boisdan kelgusi 10 yil ichida ishlab chiqarish ko‘payishi kutilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash yangi islohotlarning ustuvor vazifasi sifatida belgilangan bo‘lib, o‘zini o‘zi ta’minlash siyosati orqali sezilarli yutuqlarga erishildi.

Shu maqsadda, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yildagi qarori bilan 2030 yilga qadar Oziq-ovqat xavfsizligi va sog‘lom ovqatlanish strategiyasi qabul qilindi. Strategiyada oziq-ovqat ishlab chiqarishni oshirish, importga qaramlikni kamaytirish va qishloq xo‘jaligini modernizasiya qilish masalalari ustuvor etib belgilandi.

Dunyoning 123 ta mamlakati bo‘yicha hisoblanadigan **Global ochlik indeksida** (Global Hunger Index) O‘zbekistonning ko‘rsatkichi ijobiy o‘zgarib, ochlik darajasi 2000 yildagi **25,7 dan** 2025 yilga kelib 20 pog‘onadan ortiqroqqa pasayib, **5 dan kichik** darajagacha erishildi. Natijada O‘zbekiston 2025 yilda jahon mamlakatlari orasida ochlik darajasi eng past bo‘lgan **25 talik mamlakatlar** ro‘yxatidan joy oldi[10].

[10] *GLOBAL HUNGER INDEX 2024: UZBEKISTAN* — GlobalHungerIndex.org (PDF) GLOBAL HUNGER INDEX 2024 Uzbekistan Country Profile (PDF)

Global oziq-ovqat xavfsizligi indeksi (GFSI) bo‘yicha esa, 2019-2022-yillar uchun umumiy reytingda O‘zbekiston **12 pog‘onaga** ko‘tarildi va 2022-yilda 113 ta davlat orasida **73-o‘rinni** egalladi. O‘zbekiston 2019-2022 yillarda oziq-ovqat xavfsizligi bo‘yicha eng yuqori o‘sish sur’atlariga ega bo‘lgan **10 ta davlat** orasida **1-o‘rinni** egalladi. Bundan tashqari, O‘zbekiston ushbu indeksdagi ba’zi mezonlar, "Iqtisodiy ommaboplik" toifasida 18 pog‘onaga, "Sifat va xavfsizlik" toifasida 3 pog‘onaga, "Barqarorlik va moslashuvchanlik" toifasida 36 pog‘onaga ko‘tarildi. Global oziq-ovqat xavfsizligi indeksi har yili Corteva Agriscience ko‘magida Economist Intelligence Unit tahliliy agentligi tomonidan tuziladi. Indeks dunyoning 113 mamlakatida oziq-ovqat mahsulotlarining mavjudligi va xavfsizligi, shuningdek, tabiiy resurslar va barqarorlikni o‘rganadi[11].

O‘zbekistonda Vazirlar Mahkamasining tegishli qarorlari bilan **Qishloq xo‘jaligi vazirligi huzurida Oziq-ovqat xavfsizligi markazi** tashkil etildi, uning asosiy vazifalari oziq-ovqat monitoringi, yerni samarali foydalanish va fermerlarni qo‘llab-quvvatlash hisoblanadi. O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi sohasini jadal rivojlantirish va shaffoflikni oshirishda ilg‘or texnologiyalarni qo‘llash orqali quyidagi amaliy ishlar olib borilmoqda:

a) donli ekinlar sohasida 2024 yilda umumiy hosil 8 million tonnadan oshdi, bu o‘tgan yillarga nisbatan 10 foiz yuqori;

b) qishloq xo‘jaligi sohasida raqamli texnologiyalarning joriy etilishi ekin maydonlarini aniqlash, hosildorlikni kuzatish imkonini berdi. Jumladan, Samarqand va Buxoro viloyatlarida 100 ming gektardan ortiq yer maydoni tahlil qilindi;

c) fermer xo‘jaliklarini rivojlantirishda subsidiyalar va kreditlar orqali 2025 yilda 50 mingdan ortiq fermer qo‘llab-quvvatlandi;

d) yer munosabatlari sohasida yer maydonlari raqamlashtirildi va samarasiz foydalanish holatlari aniqlandi;

[11] https://mygfsi.com/who-we-are/overview/

e) o‘rmon va suv xo‘jaligi sohasida iqlim o‘zgarishiga qarshi choralar ko‘rilmoqda, shu jumladan, suv resurslarini boshqarish platformalari ishlab chiqildi;

f) favqulodda vaziyatlar sohasida oziq-ovqat zaxiralarining monitoringi yo‘lga qo‘yildi.

Shuningdek, Qishloq xo‘jaligi vazirligining xalqaro tashkilotlar doirasidagi faoliyati, oziq-ovqat sohasi rivojlangan xorijiy davlatlar bilan hamkorlik doirasida quyidagi ishlar amalga oshirilmoqda:

BMTning Oziq-ovqat va qishloq xo‘jaligi tashkiloti (FAO) va Jahon oziq-ovqat dasturi (WFP) bilan hamkorlikda 2030 yilga qadar strategiya amalga oshirish;

Osiyo Taraqqiyot Banki (ADB) bilan 2025 yilda oziq-ovqat xavfsizligiga yo‘naltirilgan loyihalar, shu jumladan, quyosh energiyasi orqali qishloq xo‘jaligini rivojlantirish;

Hindiston, Qozog‘iston va Rossiya bilan hamkorlik bitimlari imzolangan;

AQSh, Yevropa Ittifoqi va Xitoy kompaniyalari bilan texnologiya transferi amalga oshirish;

2025 yilda Toshkentda xalqaro oziq-ovqat xavfsizligi konferensiyalari o‘tkazildi.

2024-yilda iqtisodiy faoliyat turlari orasida eng ko‘p band aholi qishloq, o‘rmon va baliq xo‘jaligi sohasida qayd etilgan bo‘lib, bu ko‘rsatkich 26,0 foizni tashkil etgan. Samarqand viloyati YAHM tarkibida esa ushbu soha 39,5 foiz ulushga ega bo‘lib, bu respublika bo‘yicha o‘rtacha ko‘rsatkichdan (12,4 foiz) ancha yuqori. Shu bilan birga, so‘nggi yillarda viloyat YAHM tarmoqlar tarkibida qishloq, o‘rmon va baliq xo‘jaligining ulushi asta-sekin kamayib, boshqa sohalarning salmog‘i ortib bormoqda. 2000-2009-yillarda viloyat qishloq xo‘jaligi sohasida barqaror iqtisodiy o‘sish kuzatilgan bo‘lsa, 2010-2015-yillarda jadal o‘sish tendensiyasi namoyon bo‘lgan. Bu esa soha infratuzilmasining yaxshilanishi, ya’ni suv ta’minoti, texnika va texnologiyalarning yangilanishi, eksportbop va

qiymatli mahsulotlarni yetishtirishga e’tibor kuchayishi, shuningdek, agrobiznes tizimida xorijiy tajribalarning joriy etilishi bilan bog‘liq. 2016-2024-yillarda esa qishloq xo‘jaligi sohasida barqaror iqtisodiy o‘sish jarayoni davom etmoqda (1-jadval).

Ayni paytda viloyat qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini yetishtirishda respublika hududlari orasida ayrim mahsulotlar bo‘yicha quyidagi natijalarni qayd etadi. Xususan, kartoshka, uzum, sut va pilla yetishtirish bo‘yicha 1-o‘rin, don ekinlari, meva va rezavorlar, go‘sht, tuxum yetishtirish bo‘yicha esa 2-o‘rinda turadi. Ixtisoslashuv koeffitsiyenti kartoshka, sabzavot, uzum, sut, tuxum va pilla yetishtirishda yuqori. Yuqorida qayd etilgandek, Samarqand viloyati respublika hududlari orasida eng yirik qishloq xo‘jaligi mahsulotini ishlab chiqaruvchisi hisoblanadi. Samarqand viloyatida 2024-yil yanvar-dekabr oylarida 57452,0 mlrd so‘mlik qishloq xo‘jaligi mahsuloti yetishtirilgan bo‘lib, bu ko‘rsatkich 2023-yilga qaraganda 102,7 foizga o‘sgan[12].

1-jadval

O‘zbekiston Respublikasida qishloq, o‘rmon va baliqchilik xo‘jaligi mahsulotlarining umumiy hajmi[13] (foizda)

	2000	**2005**	**2010**	**2015**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
O‘zbekiston Resp.	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Qoraqalpog‘iston Resp.	2,7	3,3	3,2	3,3	4,0	3,9	4,0	3,8	3,9
Andijon	10,7	9,8	9,3	9,8	10,3	10	10,3	10,1	10,0
Buxoro	7,7	9,0	**7,7**	**8,2**	**9,3**	**9,2**	**9,3**	**8,9**	**9,0**
Jizzax	4,8	5,7	5,5	5,7	6,5	6,7	6,7	6,5	6,5

[12] Samarqand viloyati statistika boshqarmasi ma’lumotlari.
O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistik yilnomasi 2000-2024 yy. ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.
[13] O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistik yilnomasi 2000-2024 yy. Ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Qashqadaryo	7,3	9,3	8,9	9	9,4	9,2	9,2	9,4	9,5
Navoiy	3,5	4,3	**4,4**	**4,3**	**4,5**	**4,8**	**4,5**	**4,7**	**4,7**
Namangan	9,1	7,0	6,7	7,4	7,6	7,5	7,6	7,7	7,0
Samarqand	11,7	12,6	**17,0**	**14,3**	**12,9**	**12,7**	**11,6**	**12,0**	**12,4**
Surxondaryo	8,5	8,0	7,2	8,1	7,6	7,5	7,6	7,9	7,9
Sirdaryo	3,7	4,0	3,8	3,7	3,3	3,3	3,5	3,4	3,4
Toshkent	13,2	10,9	11,8	10,9	9,7	9,9	9,7	9,8	9,6
Farg‘ona	10,6	9,6	8,3	9,1	8,4	8,9	9,3	9,3	9,5
Xorazm	6,6	6,4	6,2	6,2	6,5	6,4	6,8	6,5	6,5

Viloyat qishloq xo‘jaligi mahsuloti tarkibida 54,9 foiz dehqonchilik mahsulotlari, 45,1 foiz esa chorvachilik mahsulotlariga to‘g‘ri kelgan. Viloyat tumanlari kesimida bu tarmoqlararo nisbat anchagina farq qiladi. Xususan, katta maydondagi yaylov yerlariga ega bo‘lgan Nurobod va Qo‘shrabot tumanlarida chorvachilikning qishloq xo‘jaligi mahsulotlari tarkibidagi salmog‘i, mos ravishda, 78,8 foiz va 62,0 foizni tashkil qiladi. Shuningdek, shahar atrofi xo‘jaligiga ixtisoslashgan Samarqand va Toyloq tumanlari qishloq xo‘jaligida ham chorvachilik dehqonchilikka qaraganda muayyan ustuvorlikka ega.

Mamlakatimizda oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlashdagi tizimli muammolar sifatida quyidagilarni sanab o’tish mumkin: normativ-huquqiy va institutsional, oziq-ovqatni qayta ishlash va saqlash infratuzilmasi, suv resurslarining yetishmovchiligi, sug‘orish tizimlarining eskirganligi, iqlim o‘zgarishi sababli qurg‘oqchilik, sel va issiq to‘lqinlar kabi xavflarning ortishi, moliyalashtirish va investitsiya, ilmiy-tadqiqot va innovasiya, kadrlar salohiyati va bilim yetishmasligi, importga qaramlik va tashqi omillar ta’siri, ekologik va iqlimiy, ma’lumotlar va raqamli monitoring tizimining yetishmasligi, ijtimoiy va infratuzilmaviy muammolar.

Xulosa va takliflar

O‘zbekiston Respublikasida oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash bo‘yicha davlat siyosatining eng muhim ustuvor yo‘nalishlarini, maqsadlarini, asosiy shakllarini, vazifalarini va amalga oshirish mexanizmlarini belgilash orqali aholining oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash, oziq-ovqat mustaqilligini ta’minlash, oziq-ovqat tanqisligining oldini olish, davlat zaxiralarini samarali boshqarish bo‘yicha strategik, tizimli va kompleks choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir.

Oziq-ovqat xavfsizligi sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlari quyidagilardan iborat:

- Xalqaro standartlar va minimal normalarga muvofiq oziq-ovqat mahsulotlari va xomashyosining aylanma zaxirasini shakllantirish;
- Asosiy turdagi ijtimoiy ahamiyatga molik oziq-ovqat mahsulotlari bilan aholini yetarli darajada va barqaror ta’minlash imkoniyatlarini kengaytirish;
- Belgilangan sanitariya, veterinariya, veterinariya-sanitariya, fitosanitariya qoidalari va normalariga muvofiq oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarilishini ta’minlash;
- Oziq-ovqat mahsulotlarini qayta ishlash va logistika infratuzilmasini rivojlantirish;
- Oziq-ovqat mahsulotlarining sifati va genetik modifikatsiyalangan manbalari xavfsizligini ta’minlash;
- Tashqi savdoning erkinlashtirilishi sharoitida oziq-ovqat mahsulotlarining eksporti va importi o‘rtasidagi maqbul muvozanatiga erishish;
- Oziq-ovqat ta’minoti zanjiri barqarorligini ta’minlashda ekologik barqarorlikka erishish, suv va yer resurslaridan samarali foydalanish;
- Oziq-ovqat xavfsizligi sohasida ilmiy-tadqiqot, innovasiya va kadrlar salohiyatini rivojlantirish;
- Oziq-ovqat mahsulotlari va xomashyosi bozorini raqamli transformasiya qilish va ma’lumotlar doimiy monitoringini ta’minlash;

- Aholining sog‘lom ovqatlanish turmush tarzini rag‘batlantirish va ushbu yo‘nalishda ijtimoiy himoyani rivojlantirish;
- Oziq-ovqat xavfsizligi sohasida xalqaro hamkorlik va integrasiya.

Boshqaruv tizimini va maqsadlarni yaratishda zaxirani shakllantirish va boshqarish uchun aniq maqsadlarni belgilash, shu jumladan favqulodda holatlarda foydalanish va narxlarni barqarorlashtirish. Xalqaro tajribaga (Jahon banki va FAO tavsiyalari) asosan, shaffof boshqaruv tizimini o‘rnatish, fiskal xarjatlarni kamaytirish va bozor buzilishlaridan qochishda muvozanatni ta’minlash. Infratuzilma va texnologiyalarni rivojlantirishda zaxirani saqlash uchun zamonaviy omborlar, germetik tizimlar va yo‘qotishlarni kamaytirish uchun monitoring tizimlarini yaratish. Bu yo‘nalish O‘zbekistonning iqlim sharoitlari va Jahon bankining rivojlanayotgan mamlakatlar uchun tavsiyalariga muvofiq bo‘lishi kerak.

Mahalliy ishlab chiqarish hajmini oshirish va diversifikatsiya qilish. Bug‘doy, guruch, kartoshka, sut, go‘sht, yog‘ va shakar kabi 7 ta asosiy ijtimoiy mahsulotlarning o‘z-o‘zini ta’minlash darajasini 2026 yilga 90-100% ga yetkazish. Bu yo‘nalishda intensiv agrotexnika (tomchilab sug‘orish, yuqori hosildor urug‘lar), kichik fermerlarni kooperativlarga birlashtirish va davlat subsidiyalarini kengaytirish kerak. Ijtimoiy ahamiyatga molik oziq-ovqat mahsulotlari importini optimallashtirish va xavflarni kamaytirish. Import qiymati yuqori mahsulotlar (bug‘doy, guruch, yog‘) uchun uzoq muddatli, turli manbalarga ega va valyutaviy xedjirlash mexanizmlarini joriy etish.

Sanitariya, veterinariya va fitosanitariya qoidalarining yagona milliy tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish, barcha ishlab chiqaruvchilar uchun majburiy me’yoriy hujjatlarni ishlab chiqish va doimiy yangilab borish. Fermer xo‘jaliklaridan qayta ishlash korxonalarigacha bo‘lgan zanjirda sanitariya-veterinariya va fitosanitariya nazoratining uzluksiz tizimini o‘rnatish, mobil inspeksiya guruhlari va raqamli ro‘yxatga olishni joriy etish; bu ikkinchi

ustuvorlik. Chorva mollari va o‘simliklarning kasalliklariga qarshi profilaktika choralarini kuchaytirish, emlash dasturlarini to‘liq qamrab olish, karantin va dezinfeksiya stansiyalarini viloyatlarda joylashtirish.